SUOMEN NUORISOPSYKIATRISEN YHDISTYKSEN LAUSUNTO SOSIAALI- JA TERVEYSVALIOKUNNALLE LASTEN JA NUORTEN TERAPIATAKUUSTA

Kiitämme sosiaali- ja terveysvaliokuntaa lausuntomahdollisuudesta koskien hallituksen esityksestä HE131/2024 koskien lasten ja nuorten terapiatakuulainsäädäntöä. Suomen nuorisopsykiatrinen yhdistys ry:n (SNPY:n) päätavoitteina on nuorten mielenterveydenedistäminen, nuorisopsykiatrian alan asiantuntemuksen lisääminen ja mielenterveyspalvelujen kehittäminen valtakunnallisesti ja monialaisesti.

Yhdistys on esittänyt lakiesitysluonnoksesta jo aiemmin lausuntonsa.

Lakiesitykseen sisältyy monia positiivisia ja kannatettavia asioita, mutta haluamme kiinnittää huomiota seuraaviin seikkoihin, jotka vaarantavat takuun yhdenvertaista toteuttamista nuorilla.

Huomiomme:

1. Lasten ja nuorten mielenterveyspalvelujärjestelmän keskeinen ongelma on pitkään ollut palvelujen pirstaleisuus ja hajanaisuus, sekä näyttöön perustuvien psykososiaalisten menetelmien puute perustasolla. Lakiesityksen keskeinen ongelma on sen kohdistuminen pistemäisesti lapsen tai nuoren hoitopolkuun, jolloin takuu ei ratkaise kokonaisvaltaiseen ja yhdenvertaisesti eri kehitysvaiheissa ja hoidon eri vaiheissa olevien lasten, nuorten ja perheiden psyykkisiin ongelmiin kohdistuvaa hoitovajetta, hoitoon pääsyä tai kohdenna hoitoa sitä tarvitseville. Perusterveydenhuollon hoitotakuu sekä erikoissairaanhoidon hoitotakuu alle 23-vuotiaille ovat jo olemassa.

   Lakiesitys ei määrittele eikä huomioi riittävästi eri ikäryhmiä, sillä samanmuotoinen takuu ei palvele pieniä lapsia ja aikuisikäisiä. *Nuorten perheeseen ja verkostoon vaikuttavia menetelmiä ei ole katettu riittävästi, ja takuu mahdollistaa jopa vain minimissään psykososiaalisen määrämittaisen hoidon, joka ei välttämättä vastaa lainkaan monihäiriöisten nuorten tarpeita. Arviointi, eli häiriöiden / oireiden vaikeusaste, terapiaan soveltuvuus /valmius sekä sopivan hoidon valinnan puutteellinen kuvaus ’ kun tarve on havaittu’ vähentävät lakiesityksen vaikuttavuutta merkittävästi.*

2. Lakiesityksestä puuttuvat terapiatakuun onnistumisen edellytykset, eli rakenteet kansalliselle yhteistyölle, kansallisille koulutus- ja tukipalveluille. Yhdistyksen näkemyksen ja kokemuksen mukaan *hyvinvointialueiden yhteistyösopimuksen sisältö ei ole juridisesti riittävä* takuun yhdenvertaiseksi toteuttamiseksi eri alueilla.

’Hyvinvointialueet sopisivat järjestämislain 36 §:ssä säädetyssä yhteistyösopimuksessa myös takuun piiriin kuuluvien psykososiaalisten menetelmien osaamisen ylläpidon rahoituksesta’

’Hyvinvointialueet sopivat yliopistollisen hyvinvointialueen keskittämisasetuksen mukaisten velvoitteiden toteuttamisesta yhteistyöalue-tasoisesti’

Sen sijaan terapiatakuu tarvitsee rakenteet, jolla sitä ylläpidetään: lakiesityksestä puuttuvat kansallinen yhteistyö ja kansalliset tukipalvelut ovat välttämättömiä yhdenvertaisen psykososiaalisten hoitojen järjestelmän ylläpitämiseksi Suomessa ja erilaisten menetelmien aiheuttaman alueellisen eriarvoisuuden välttämiseksi. Olisi tärkeää mahdollistaa jo luodun kansallisen koulutusjärjestelmän ylläpito, jotta menetelmäkoulutuksia voidaan jatkossakin tarjota sekö ottaa käyttöön kokonaan uusia interventioita ja arvioida niiden vaikuttavuutta ja juurruttaa parhaat käytännöt. Nämä toiminnot tulisi sijoittaa kansalliseen osaamiskeskusrakenteeseen. Koska koulutusta nuorten psykososiaalisiin hoitoihin on ollut hankerahoitusten turvin käynnissä jo vuodesta -22, on sen vaikutus nähtävissä jo nuorten erikoissairaanhoidon hoitojonojen vähenemisenä Uudellamaalla (THL-tilastot). Valitettavasti YTA-sopimukseen liittyvä kirjaus ei riitä tämän varmistamiseen ja toiminnan jatkamiseen-toiminta vaarantuu hankkeiden päättyessä lähitulevaisuudessa, eikä jo aloitettuja menetelmäkoulutuskokonaisuuksia kyetä ylläpitämään alueellisesti tasa-arvoisesti.

3. Psyykkisesti oireilevien nuorten kannalta (noin 20 % nuoruusiköisestä väestöstä) suurin ongelma on, että ammattilaisia toteuttamaan laadukkaita, kasvokkain tapahtuvien yksilöllisiä arvioita ja suorittamaan näyttöön perustuvaa hoitoa on liian vähän etenkin julkisella sektorilla. Suomessa on korkeatasoista osaamista terveydenhuollon digitaalisten järjestelmien kehityksessä ja siihen liittyvässä tutkimuksessa, ja digitalisaatio on alan keskeinen kehityssuunta Pohjoismaissa ja muissa Euroopan maissa lasten ja nuorisopsykiatrian menetelmissä. Digitalisaatiossa on siten mahdollisuuksia, jonka myötä esimerkiksi laadukas ja tasapuolinen hoitoarvio voidaan toteuttaa kaikille sitä tarvitseville lapsille ja nuorille. Esimerkiksi erittäin tarkan hoidon tarpeen arviointiin voidaan luoda skaalautuvia digitaalisia työkaluja, jolloin tätä voidaan toteuttaa kotitietokoneen tai älypuhelimen avulla. Digitaaliset menetelmät auttavat kohdentamaan hoitoa ja tuottamaan myös matalan kynnyksen verkkointerventioita. Tällä hetkellä terveydenhuollossa ei ole kuitenkaan. menetelmiä, joiden avulla perhe voisi seurata hoidon vaikutusta psyykkiseen vointiin ja saada tietoa hoidosta päivittäiseen hyvinvointiin panostamisen positiivisista vaikutuksista pirstaleisessa hoitojärjestelmässä. Tutkimusnäyttö tukee sitä, että digitaalisten välineiden avulla voidaan parantaa hoidon laatua, skaalautuvuutta, saavutettavuutta,

ekologista kestävyyttä, käyttäjäystävällisyyttä ja kustannustehokkuutta. Digitaalisten menetelmien hyödyntäminen on psykiatrian alan keskeinen kehityssuunta, eikä sen poisrajaaminen lakiesityksestä ole perusteltua.

Helsingissä 7.11.2024,

Suomen nuorisospsykiatrisen yhdistyksen hallituksen puolesta,

Elina Santti,

Lääketieteen ja kirurgian tohtori,

Psykiatrian ja nuorisopsykiatrian erikoislääkäri,

Kehitysvammalääketieteen erityispätevyys